

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ПІДГОТОВКОЮ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В СИСТЕМІ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

PUBLIC ADMINISTRATION OF PRESCHOOL EDUCATION SPECIALIST TRAINING IN THE SYSTEM OF PROFESSIONAL PRE-UNIVERSITY EDUCATION

У статті розглянуто особливості публічного управління підготовкою фахівців за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта». У результаті узагальнення та систематизації наукової літератури, опрацювання законодавчо-нормативної бази, проведення тематичних опитувань, роботи зі статистичними даними єдиної електронної бази з питань освіти було визначено, що належна підготовка вихователів закладів дошкільної освіти сприяє гармонійному розвитку суспільства та є вагомим чинником економічного зростання країни. Важливою задачею публічного управління освітою є пошук механізмів врегулювання питання підготовки фахівців дошкільної освіти, адже можна відслідкувати тенденцію нестачі кваліфікованих кадрів у закладах дошкільної освіти протягом останнього десятиліття. Це обумовлено низьким попитом на спеціальність серед абітурієнтів, низькою мотивацією до навчання серед здобувачів освіти та незацікавленістю у роботі за фахом випусків. До основних причин, що сприяють подібним тенденціям можна віднести тривалий період навчання та його високу вартість у порівнянні із майбутньою заробітною платою, низький престиж праці вихователя у суспільстві.

У ході дослідження було виявлено, що спеціальність 012 «Дошкільна освіта» здобувається за такими освітніми ступенями: «Доктор філософії», «Магістр», «Бакалавр», «Молодший бакалавр», «Фаховий молодший бакалавр» та забезпечується достатньо великою кількістю навчальних закладів України. Фахова передвища освіта стала своєрідним інструментом для часткового вирішення негативних явищ, що сформувались навколо здобуття професії вихователя. Вона скорочує термін підготовки фахівця до двох академічних років навчання на базі повної загальної освіти і чотирьох років навчання на базі неповної загальної освіти. Кількість місць на навчання за кошти державного (регіонального) бюджету у закладах фахової передвищої освіти значно більша, а вартість навчання на контрактній формі навпаки – менша. Але навіть у таких умовах випускників закладів вищої та фахової передвищої освіти не вистачає для закриття постійно виникаючих вакантних посад вихователів. Це свідчить не тільки про необхідність публічного регулювання системи підготовки вихователів, а відпрацювання механізмів працевлаштування випускників, створення належних умов праці для фахівців дошкільної освіти.

Ключові слова: публічне управління, фахова передвища освіта, педагогічна фахова

передвища освіта, заклад дошкільної освіти, фахівець дошкільної освіти.

The article researches the peculiarities of public administration of specialist training in specialty 012 «Preschool education». As a result of summarizing and systematizing scientific literature, working out the legislative and regulatory framework, conducting thematic surveys, working with statistical data of a single electronic database on education issues, it was determined that proper training of preschool teachers contributes to the harmonious development of society and is an important factor in the economic growth of the country. An important task of the public management of education is the search for mechanisms to resolve the issue of training preschool education specialists, as it is possible to trace the trend of qualified personnel shortage in preschool education institutions over the last decade. This is due to the low demand for the specialty among applicants, low motivation to study among those seeking education, and lack of interest in work after graduation. The main reasons contributing to such trends include the long period of training and its high cost compared to the future salary, and the low prestige of the educator's work in society.

Having carried out the research, it was found out that the specialty 012 «Preschool education» is obtained by the following educational degrees: «Doctor of Philosophy», «Master», «Bachelor», «Junior Bachelor», «Specialized Junior Bachelor» and is provided by a sufficiently large number of educational institutions of Ukraine. Vocational pre-university education has become a kind of tool for partially solving the negative phenomena that has been formed around obtaining the profession of an educator. It reduces the period of training to two academic years of study based on complete general secondary education and four years of study based on incomplete general secondary education. The number of places for studies funded by the state (regional) budget in institutions of vocational pre-higher education is much larger, and the cost of studying by contract, on the contrary, is lower. But even under such conditions, there are not enough graduates of institutions of higher and professional pre-higher education to fill the constantly emerging vacant positions of educators. This indicates not only the need for public regulation of the teacher training system, but also the development of graduate employment mechanisms and the creation of appropriate working conditions for preschool education specialists.

Key words: public administration, vocational pre-university education, pedagogical vocational pre-university education, preschool education institution, preschool education specialist.

УДК 351:371.13
DOI <https://doi.org/10.32843/rma2663-5240-2022.30.9>

Волошка Є. М.
аспірант кафедри публічного управління та права Комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради»

Постановка проблеми у загальному вигляді. За період незалежності України система її освіти пережила ряд суттєвих

реформ. В той же час, продовжують відчуватися попередні десятиліття адміністративно-командних методів управління країною,

а в тому числі і освітою, що значно гальмує розвиток якісних тенденцій та призводить до негативних економічних та суспільних наслідків.

Українська освіта розпочинається із закладів дошкільної освіти, а найбільш вагому роль у формуванні особистості майбутніх громадян України, на цьому етапі їх життя, відіграє фахівець дошкільної освіти (вихователь). Перед державою та суспільством стоїть низка надважливих задач з питань врегулювання кадрової проблеми, що виникла в системі дошкільної освіти. Вона проявляється у хронічній нестачі вихователів, що обумовлена невідповідністю між очікуваннями молодих фахівців та реальними умовами їх праці. Попри ці негативні тенденції дошкільна освіта є важливим елементом освітньої системи, адже крім своїх прямих завдань, щодо опіки над дітьми дошкільного віку, вона вирішує надважливе економічне завдання – надає можливість громадянам України працездатного віку повернутися до свого робочого місця.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ефективність публічного управління освітою в Україні висвітлили у наукових працях: О. Жабенко, В. Луговий, С. Крисюк, А. Корсун, В. Сиченко, О. Черниш. Ґрунтовні теоретичні основи публічного управління освітніми системами в Україні розроблені О. Поступною, у її роботах проаналізовано тенденції розвитку дошкільної освіти України. Питання підготовки фахівців дошкільної освіти у розрізі педагогічних наук розглянули: Г. Беленька, І. Кондратець, Ю. Косенко, І. Підлип'як. Однак поза увагою науковців залишилося питання державного регулювання підготовки фахівців дошкільної освіти, що потребує окремого дослідження.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Вирішення проблеми фахівців дошкільної освіти є важливим завданням для публічного управління та потребує комплексного підходу. В ході дослідження необхідно узагальнити існуючі дані, щодо особливостей підготовки фахівців дошкільної освіти, а також проаналізувати отримані статистичні дані із зазначеного питання, увідповіднити існуюче законодавство з реальними потребами майбутніх фахівців та виявити недоліки. На підставі отриманих даних – встановити основні параметри якісної підготовки фахівців дошкільної освіти.

Мета статті полягає в пошуку рішень проблеми підготовки фахівців дошкільної освіти та обґрунтування тези перспективності їх підготовки в системі фахової передвищої освіти

Виклад основного матеріалу. На перший погляд може здатися, що проблематика розвитку освіти циркулює лише у колі питань

педагогіки. Але враховуючи, що сама по собі освіта існувати не може, будучи цілим соціальним інститутом, цілком логічно розглядати її ще й під кутом зору управлінських наук.

Державне управління освітою – певний вид діяльності органів державної влади, що має виконавчий та розпорядчий характер, полягає в організуючому впливові на суспільні відносини у сфері освіти шляхом застосування державно-владних повноважень і включає цілеспрямоване вироблення, прийняття та реалізацію організуючих, регулюючих та координуючих рішень, що справляють вплив на освітню сферу [3, с. 56]. Фактично освіта має бути одним із пріоритетних об'єктів державного управління, адже саме її розвиток визначає подальший розвиток усього українського суспільства.

Особливе місце в освітній системі посідає педагогічна освіта, специфіка якої полягає у високому рівні чутливості до будь-яких реформ освітянської галузі. Це обумовлено тим, що реформа будь-якого рівня потребує підготовки нових освітніх програм для педагогічних чи науково-педагогічних працівників, що будуть забезпечувати підготовку/перепідготовку фахівців освітньої галузі.

Початок освіти майбутніх громадян України стартує в закладах дошкільної освіти. У більшості європейських країн, дошкільна освіта, як і в Україні, не є обов'язковою. При цьому попит на дошкільну освіту дуже високий, доказом чого є поява такого негативного явища як черга на влаштування дитини до закладу дошкільної освіти. Посада вихователя закладу дошкільної освіти є надзвичайно затребуваною, адже саме цей педагог створює базові умови розвитку майбутніх громадян України. Та, на жаль, реалії такі, що заклади дошкільної освіти постійно потребують педагогів, а вакантні посади, що розміщені на порталах пошуку роботи чи біржі праці закриваються дуже повільно, як правило, весь час виникають нові.

За дослідженням О. Поступної станом на 2019 рік дошкільну освіту забезпечували 137,5 тис. працівників. Вік педагогів становить переважно від 60 років і старше, всього 29,2% працюють особи віком до 35 років. 65,9% педагогічних працівників мають освітній ступень бакалавра, спеціаліста або магістра [4, с. 125]. Отже, понад третина спеціалістів, що працюють у закладах дошкільної освіти мають ступінь «Молодший спеціаліст».

За нашим дослідженням професійної освіти педагогів дитячих садочків Дніпропетровщини, встановлено, що першим здобутим дипломом опитаних фахівців був переважно диплом молодшого спеціаліста – 71% опитаних.

Серед причин здобуття бакалаврського або магістерського рівня респонденти називали – кар’єрне зростання або вимогу адміністрації. Отже, можна припустити, що диплом молодшого спеціаліста на початковому етапі своєї кар’єри має значно більше третини педагогічних працівників кожного закладу освіти.

Останній прийом на здобуття освіти за освітньо-кваліфікаційним рівнем молодшого спеціаліста здійснювався у 2019 році. Через кілька років це могло стати серйозним випробуванням для закладів дошкільної освіти, адже бажаючих випускників бакалаврату та магістратури, що прагнуть працювати за фахом значно менше ніж молодших спеціалістів. В результаті тривалого громадського обговорення та публічного регулювання було знайдено рішення – створення фахової передвищої освіти [8]. Таким чином був сформований інструмент подолання кадрової кризи. З 2020 року підготовка фахівців дошкільної освіти в Україні здійснюється на базі декількох освітніх ступенів, що описано у «Концепції розвитку педагогічної освіти» (табл. 1).

Здобути фах педагога з дошкільної освіти можливо у достатньо великій кількості навчальних закладів. Із даних таблиці зрозуміло, що випускник кожного рівня має право працювати у дитячому закладі дошкільної освіти, володіючи відповідними вміннями і навичками. Але основне питання полягає у тому, хто з них реально орієнтований працювати у закладі дошкільної освіти. Фахівці III та II освітніх рівнів зацікавлені у виконанні науково-педагогічної роботи, аналітичної та дослідницької діяльності, впровадженні нового змісту освіти та новітніх методик навчання, вони зосереджені на поширенні кращої практики, експертної діяльності та наставництві на основі власного педагогічного досвіду. Такі спеціалісти, в першу чергу, працюватимуть у закладах післядипломної, вищої та фахової передвищої освіти, обійматимуть керівні посади у закладах дошкільної освіти. Аналізуючи кількість закладів, репрезентованих у дослідженні у відсотковому співвідношенні, бачимо, що найбільша кількість охоплює ступінь бакалаврів та фахових молодших бакалаврів, що і є в основному потенційними вихователями:

Таблиця 1

Аналіз ступеневої системи педагогічної освіти України в контексті підготовки фахівців дошкільної освіти у 2022–2023 н.р.

Освітній рівень	Основне завдання	Кількість ЗО
III рівень вищої педагогічної освіти	Підготовка наукових та науковопедагогічних працівників для забезпечення потреб усіх рівнів освіти, але в першу чергу докторів філософії/докторів мистецтва, які мають забезпечити якість вищої педагогічної освіти та наукових досліджень у сфері освіти.	5
II рівень вищої педагогічної освіти	Підготовка педагогічних працівників для забезпечення закладів, передусім, педагогічної, спеціалізованої освіти, фахової передвищої, післядипломної та профільної середньої освіти академічного і професійного спрямування. Особи, які здобули другий (магістерський) рівень і продемонстрували здатність до дослідницької роботи у галузі освіти, мають заохочуватись до здобуття третього (освітньо-наукового чи освітньо-творчого) рівня вищої педагогічної освіти.	39
I рівень вищої педагогічної освіти	Підготовка педагогічних працівників для забезпечення потреб базової середньої освіти, професійної (професійно-технічної) освіти та спеціалізованої початкової мистецької освіти. Особи з першим (бакалаврським) рівнем вищої педагогічної освіти мають заохочуватись до здобуття другого (магістерського) рівня вищої педагогічної освіти, передусім у межах системи безперервного професійного розвитку з відривом або без відриву від професійної діяльності.	49
Початковий рівень вищої педагогічної освіти	Підготовка педагогічних працівників для дошкільної, початкової середньої освіти та позашкільної освіти, початкової мистецької освіти, майстрів виробничого навчання для професійної (професійно-технічної) освіти.	1
Фахова передвища педагогічна освіти	Підготовка кваліфікованих педагогічних працівників для дошкільної освіти, початкової середньої освіти, початкової мистецької освіти, а також вихователів, майстрів виробничого навчання для професійної (професійно-технічної) освіти та асистентів вчителя для різних рівнів освіти.	44

Примітка. Розроблено автором за даними [2; 6]

- «Доктор філософії» – 3,6%;
- «Магістер» – 28,3%;
- «Бакалавр» – 35,5%;
- «Молодший бакалавр» – 0,7%;
- «Фаховий молодший бакалавр» – 31,9%.

Розглянемо позитивні аспекти підготовки фахівців дошкільної освіти в системі фахової передвищої освіти. Випускник спеціальності 012 «Дошкільна освіта», що навчався у закладі фахової передвищої освіти за кошти державного (регіонального) бюджету, заощаджує державі достатньо вагому суму поряд із випускником, що навчався на бакалавраті. Сума коштів, витрачена на здобувача освіти на основі базової загальної середньої освіти та сума витрачених коштів на майбутнього бакалавра суттєво різняться на користь фахової передвищої освіти. В той же час фахові молодші бакалаври, що прийшли здобувати освіту на основі повної загальної середньої освіти фінансуються державою приблизно так само, як і здобувачі освіти бакалаврського рівня. Але і тут є певні переваги. Фаховий молодший бакалавр вже готовий приступити до своєї роботи через 1 рік і 10 місяців, а от бакалавр має навчатися 3 роки і 9 місяців. При цьому частина бакалаврів із дошкільної освіти не підуть працювати у дитячий садочок, адже особливим завданням першого рівня педагогічної вищої освіти є спонукання перспективних кадрів вступати на II рівень, що у системі вищої освіти становить достатньо високий відсоток. А отже, держава, витративши кошти на фахівця, так і не отримає закритого робочого місця у дитячому садочку.

Не є секретом той факт, що у заклади фахової передвищої освіти вступають абітурієнти із нижчим середнім балом у порівнянні із вступниками до вищих навчальних закладів, що є основним недоліком, особливо для майбутніх випускників педагогічних спеціальностей. Враховуючи, що саме фахова передвища освіта стане основним постачальником кадрів до закладів дошкільної освіти, державі слід розробити кроки, що могли б підняти рівень попиту на цей ступінь освіти та створити умови для збільшення конкурсу. Слід зазначити, що випускник закладів фахової передвищої освіти більш мотивовані до праці по закінченню навчального закладу, на відміну від більшості бакалаврів, що підуть на II ступінь вищої освіти.

Рішенням міг би стати перерозподіл місць за кошти державного (регіонального) бюджету і їх збільшення на користь фахової передвищої освіти. На бакалавраті можна було б скоротити кількість місць очної форми навчання і збільшити кількість місць на заочній зі скороченим терміном навчання на базі диплому

фахової передвищої освіти. Це може суттєво підвищити конкурс серед абітурієнтів фахової передвищої освіти та заповнити робочі місця у закладах дошкільної освіти реально мотивованими працівниками з високими когнітивними можливостями, а також створити належні умови для фахових молодших бакалаврів.

Важливу роль у збільшенні попиту серед абітурієнтів спеціальності педагога закладу дошкільної освіти в системі фахової передвищої освіти відіграє підвищення престижу диплому фахового молодшого бакалавра та спеціальності 012 «Дошкільна освіта». Відповідно до Концепції розвитку педагогічної освіти зазначено, що «...у системі дошкільної освіти, початкової мистецької освіти, а також на посадах вихователів, асистентів вчителя, майстрів виробничого навчання, викладачів (майстрів) народної творчості у системі початкової середньої освіти, позашкільної освіти та професійної (професійно-технічної) освіти першого другого ступеня на посадах вихователів та асистентів вчителя, майстрів виробничого навчання у системі базової середньої освіти та професійнотехнічної освіти третього ступеня можуть працювати особи з фаховою передвищою освітою» [6]. Згідно з цим, можемо прийти до висновку, що диплому фахового молодшого бакалавра цілком достатньо для посади вихователя. В той же час, якщо звернутися до стандарту фахової передвищої освіти зі спеціальності 012 «Дошкільна освіта», то у розділі «Працевлаштування» будь-яка інформація відсутня [7].

Ще одним вагомим кроком у бік популяризації професії вихователів є належний рівень оплати праці педагогів. У випадку педагогів дошкільної освіти, що протягом робочого дня несуть відповідальність за життя та здоров'я 25–30 дітей у групі і за даними Державного центру зайнятості отримують від 6,5 тис. грн до 8,5 тис. грн, в залежності від категорії вихователя [1], таке заохочення є досить сумнівним. Для порівняння прожитковий мінімум в Україні станом на жовтень 2021 року становить – 6,7 тис. грн, а середня заробітна плата у січні 2022 року – 14–15 тис. грн. Зекономлені кошти на освіті фахових молодших бакалаврів (знань, вмінь і навичок яких цілком достатньо для роботи вихователем в системі дошкільної цілком достатньо) можна було б перенаправити на підвищення оплати праці молодих педагогів.

Поза увагою держави залишається питання, щодо сприяння працевлаштування молодих спеціалістів. Відповідно до змін у Законі України «Про вищу освіту», що набули чинності 1 січня 2017 року, було скасовано

обов'язкове відпрацювання випускниками вищих навчальних закладів, підготовка яких здійснювалася за державним замовленням, а відповідно вищі навчальні заклади не зобов'язані займатися їх працевлаштуванням [5]. В той же, час фахова передвища освіта є окремим складником освіти із власною специфікою, тому питання працевлаштування фахових молодших бакалаврів доцільно розглядати в контексті її правового поля, і це питання потребує термінового законодавчого врегулювання.

Висновки. Дошкільна освіта є обов'язковою первинною складовою частиною системи безперервної освіти в Україні, але сьогодні вона переживає ряд негативних тенденцій, а зокрема:

- наявність черг до ЗДО та перевантаження деяких груп, що порушує принцип доступності громадян до якісних освітніх послуг;
- наявність вакансій в ЗДО;
- відсутність або слабка мотивація педагогічних працівників у роботі за фахом;
- відсутність підтримки молодих спеціалістів на державному та місцевому рівнях, механізмів щодо залучення випускників педагогічних закладів освіти до роботи у ЗДО.

Таким чином публічне управління повинне віднайти нові інструменти для розвитку кадрів, що забезпечують дошкільну освіту. Таким рішенням може стати підготовка основної маси фахівців дошкільної освіти в системі фахової передвищої освіти, що має наступні переваги:

- низькі витрати держави на здобуття освіти таким фахівцем порівняно з бакалавратом;
- швидкий рівень підготовки фахівця дошкільної освіти;
- швидкий темп наповнювання закладів дошкільної освіти необхідними кадрами, що орієнтовані на роботу на зазначеному рівні.

На законодавчому рівні необхідно врегулювати питання працевлаштування випускників фахової передвищої освіти за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта» починаючи зі Стандарту фахової передвищої освіти, заповнивши у ньому інформацію щодо перспективи набуття робочого місця майбутнім виховатем. Повернення системи відробітку із виплатами підйомних коштів молодим спеціалістам,

зарахування здобувачів освіти при наявності цільового направлення від майбутніх роботодавців – все це може стати потужними інструментами підготовки якісних кадрів із фахової передвищої освіти та забезпечити ними ринок праці. Якщо ж фахову передвищу освіту розглядати лише як проміжний етап професійної підготовки фахівців дошкільної освіти, то доцільно розробити скорочені програми бакалаврату для таких спеціалістів на заочній формі навчання, що може стати перспективною для подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Державний центр зайнятості. *Дані щодо розміру заробітної плати у вакансіях у розрізі професій*: вебсайт. URL: <https://www.dcz.gov.ua/publikaciya/4-dani-shchodo-rozmiru-zarobitnoyi-platy-u-vakansiyah-u-rozrizi-profesiy> (дата звернення: 12.08.2022).
2. Єдина електронна державна база з питань освіти. *Реєстр суб'єктів освітньої діяльності* : вебсайт. URL: <https://registry.edbo.gov.ua> (дата звернення: 12.08.2022).
3. Крисюк С. В. Державне управління освітою : навч. посібник для слухачів, аспірантів, докторантів спец. «Державне управління освітою». Київ : НАДУ, 2009. 220 с.
4. Поступна О. В. Публічне управління регіональними освітніми системами в Україні : монографія. Харків : ТОВ «Оберіг», 2021. 400 с.
5. Про вищу освіту: Закон України від 11 липня 2014 р. № 1556-VII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 12.08.2022).
6. Про затвердження концепції розвитку педагогічної освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України від 16 липня 2018 р. № 776 / Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/prozatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti> (дата звернення: 12.08.2022).
7. Про затвердження стандарту фахової передвищої освіти зі спеціальності 012 Дошкільна освіта освітньо-професійного ступеня «фаховий молодший бакалавр»: наказ М-ва освіти і науки України від 13.07.2021 р. № 806. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/fahova-peredvisha-osvita/sekto-fahovoyi-peredvishoyi-osviti/zatverdzeni-standarti> (дата звернення: 12.08.2022).
8. Про фахову передвищу освіту: Закон України від 6 червня 2019 р. № 2745-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#Text> (дата звернення: 19.08.2022).